

THE SONIA MARMELADOVA AND NASTASIA FILIPOVNA "CASES" FROM THE KIERKEGAARDIAN PERSPECTIVE OF THE ANXIETY IN FRONT OF THE GOOD

Ionuț ȘTEFAN, Assistant Professor, PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: In this paper, I intend to perform an analysis concerning two Dostoyevskian feminine characters: Sonia Marmeladova in the novel Crime and Punishment and Nastasia Filipovna in the novel The Idiot. The theoretical framework of the analysis is provided by the Kierkegaardian existentialist philosophical thought in The Concept of Anxiety. Kierkegaard speaks of an innate anxiety before goodness, which may be found in the human condition even from Adam and Eve. Function to this anxiety, the Danish philosopher constructs the angelic-demonic dichotomy. The fight between good and evil, which may be found in the construction of any Dostoyevskian novel, may also be embodied in this case. Sonia Marmeladova may be related to the horizon of the Kierkegaardian angelic, while Nastasia Filipovna may be related to the horizon of the demonic. The confrontation between these two innate horizons, good against evil, may be rendered both in the history of universal literature, and in the existentialist universe of man.

Keywords: Sonia Marmeladova, Nastasia Filipovna, The Concept of Anxiety, angelic, demonic.

Introducere

Literatura universală reprezintă o lume în care fiecare dintre noi avem un loc. Este o lume infinită în care fiecare cititor se regăsește pe sine în totalitate, cu viața sa cea de toate zilele sau cu o viață ideală, imaginară, posibilă. Acesta este orizontul semantic al termenului „universal” din sintagma „literatură universală”. În măsura în care scenariul descris ne privește sau ne poate privi pe fiecare în parte, ne aflăm în orizontul universalității

Cred că ar trebui să conturăm orizontul unei întrebări, pornind de la relația scriitor-operă, în primă instanță, și de la relația cititor-operă în al doilea rând. Paul Ricœur analizează aceste tipuri de relații în studiul său *Eseuri de hermeneutică - conflictul interpretărilor*. (Ricœur, 1999, p. 34). Filosoful francez consideră, din perspectiva hermeneuticii, că putem vorbi despre o legătură specială în cazul relațiilor: scriitor-operă și cititor-operă. Această legătură, despre care vorbește Ricœur redeschide orizontul maieuticii socratice. Socrate credea că omul trebuie să se cunoască pe sine pentru a fi fericit. Cunoașterea de sine reprezenta astfel o cale prin care omul își găsea locul său în cetate, rostul său în lume. În cazul unui scriitor, o astfel de modalitate de autocunoaștere este actul de a scrie. Rezultatul acestui act, opera literară reprezintă „altul” artistului. Despre această dialectică între scriitor și opera literară a vorbit și Hegel. (Hegel, 1966, pp. 37-38). Din această perspectivă orice act creator (în cazul nostru particular este vorba despre actul de a scrie) izvorăște dintr-o necesitate „de viață și de moarte” a artistului. Nu putem vorbi despre un simplu joc fără finalitate existențială. Finalitatea în acest caz înseamnă împlinirea unei vieți, rostuirea unui destin. De aceea au scris Shakespeare, Goethe sau Dostoievski. În acest context cititorul se raportează la opera literară din perspectiva diferenței în primă instanță. Opera este altul său. Așa cum spune

și Ricœur în studiul amintit, dispăre distanța dintre epoca căreia îi aparține opera (dialogurile lui Platon au fost scrise acum 2500 de ani) și cititor. Prin înțelegerea indirectă a scriitorului se urmărește cunoașterea de sine a cititorului. Ulterior se produce și identitatea dintre cititor și opera citită, în sensul că opera este trăită în totalitate de cititor. Dacă această trăire este fundamentală pentru cititor, el va reciti, dar întotdeauna altfel, opera de artă. Un consumator de literatură nu doar citește, ci recitește. Acum putem să înțelegem în ce sens literatura este o lume infinită. În acest orizont putem să formulăm întrebarea: de ce recitim literatură? Răspunsul la această întrebare îl putem da fiecare dintre noi într-o manieră diferită, dar și identică. În manieră identică ar suna cam așa: pentru a ne cunoaște pe noi înșine. Dacă, însă, suntem apoi întrebați ce înseamnă să ne cunoaștem pe noi înșine, răspunsurile sunt toate diferite. Pentru a ilustra într-un mod adecvat ceea ce-am trasat în acest cadru general în care se articulează literatura, ne vom opri la opera dostoievskiană. Voi analiza două personaje feminine faimoase, Sonia Marmeladova din romanul *Crimă și pedeapsă*, această analiză fiind potrivită și pentru Nastasia Filipovna din *Idiotul*, cât și pentru un alt caz celebru, Anna Karenina din romanul omonim al lui Tolstoi. Analiza mea se va opri, deocamdată numai asupra personajelor dostoievskiene, fiind articulată prin ceea ce Kierkegaard a numit „anxietate față de bine” în studiul său *Conceptul de anxietate*. (Kierkegaard, 1998, p. 59)

Kierkegaard pornește de la ceea ce se numește „păcatul strămoșesc” sau păcatul adamic. Ce se înțelege prin păcatul originar? „Să fie oare conceptul de păcat strămoșesc diferit de cel de prim păcat, insul participând la păcat numai prin relația lui față de Adam, dar nu și datorită relației lui primordiale față de păcat?” (Kierkegaard, 1998, p. 60). Păcatul strămoșesc, în concepția filosofului danez, nu este moștenit din perspectivă anistorică, ci, dimpotrivă, el este prezentul și este instituit în această lume, de fiecare dată, când un individ se naște și există. Păcatul strămoșesc este păcătoșenia. (Kierkegaard, 1998, p. 63). Dacă vrem să înțelegem păcatul adamic originar, trebuie să înțelegem paradisul în care Adam „a fost aruncat”. El nu era liber, căci nu putea să aleagă între bine și rău. Libertatea trebuie înțeleasă și în acest caz ca o posibilitate specifică existenței umane de a alege între bine și rău. De fapt, Adam și Eva nici nu cunoșteau ce sunt binele și răul. Kirkegaard spune că nimicul a fost acela care a cauzat anxietatea adamică. Această anxietate, la rândul ei este cauza aceluia păcat originar. Acest păcat este un păcat al spiritului. „Omul este o sinteză de sufletesc și trupesc. Dar o sinteză este de neconceput fără ca ambele părți să se unească într-un terț. Acest terț este spiritul”. (Kierkegaard, 1998, p. 77).

Mă interesează ce înseamnă anxietatea de bine, potrivit lui Kierkegaard. Anxietatea de bine apare în cazul demonicului. Demonicul se caracterizează prin sentimentul de robie, prin lipsa de libertate. (Kierkegaard, 1998, p. 162). „Demonicul este anxietatea de bine. În nevinovăție, libertatea nu era dată ca libertate, posibilitatea ei - la individualitate - fiind anxietatea. La demonic raportul este inversat. Libertatea este instituită ca nelibertate, deoarece libertatea a fost pierdută. Posibilitatea libertății este, și aici, anxietate. Diferența este absolută, posibilitatea libertății apărând aici în raport de nelibertate, care este tocmai opusul nevinovăției, care este o categorie orientată către libertate.” (Kierkegaard, 1998, p. 166). Filosoful danez oferă o posibilă explicație asupra răului în lume resemnificând o întreagă tradiție creștină. Răul apare cu necesitate în lume și trebuie privit din perspectiva existenței individuale umane. Așadar, conform concepției lui Kierkegaard, demonicul simte o anumită anxietate față de bine sau în preajma binelui. O dovadă pentru această afirmație este furnizată

de Noul Testament, episoadele de exorcizare realizate de Iisus (demonii fugeau înspăimântați, a se vedea episodul în care aceștia au părăsit sufletele oamenilor intrând într-o turmă de porci). Din perspectivă creștină în sufletul omului se duce o luptă crâncenă între Dumnezeu și diavol pentru sufletul aceluși om. Omul nu poate face decât să „alimenteze” prin propria voință fie binele, fie răul din sufletul său. Așadar binele și răul sunt în noi, în fiecare în proporții diferite. Această diferență de proporții explică de ce putem să afirmăm că unii oameni sunt „mai buni decât alții”, sau că au sufletul mai bun decât al altora. Literatura dostoievskiană este o dovadă puternică a acestui tablou. Pentru majoritatea personajelor este înfățișată această luptă dintre bine și rău. Având trasat acest cadru general de articulare, putem să înfățișăm cazurile ales. Sonia Marmeladova este personajul feminin principal din romanul *Crimă și pedeapsă*, în timp ce Nastasia Filipovna este personajul feminin principal din *Idiotul*.

„Cazul” Sonia Marmeladova

Trebuie precizat din capul locului că acest personaj feminin dostoievkian este atipic pentru opera romancierului rus. Nu cred că se mai poate întâlni în opera dostoievskiană o altă femeie, care s-o egaleze pe Sonia în puritate sufletească și în autenticitatea unei existențe profund creștine, caracterizată prin dăruire totală față de semenii apropiați. La începutul romanului este descrisă în maniera extrem de cunoscută cititorilor fideli operei dostoievskiene, o întâlnire, într-o cârciumă, între Raskolnikov și tatăl Soniei, Marmeladov. (Dostoievski, 1975, p. 18). Aflăm astfel că tatăl Soniei este un personaj ratat, ce mai are o fărâamă de conștiință, iar această fărâamă de conștiință îl împinge la mărturisire. Educația Soniei este destul de precară, i-a fost dată de Marmeladov într-un mod superficial. Sonia are o mamă vitregă bolnavă de tuberculoză și niște frațiori mici aflați sub spectrul înfometării. În aceste condiții această tânără fată cu părul blond și cu sufletul extrem de curat ajunge să se prostitueze, pentru a oferi un sprijin material familiei sale ajunse în pragul mizeriei. Tatăl bețiv își pierduse slujba și irosea pe băutura singura sursă financiară a familiei sale. Din această „mărturisire” a lui Marmeladov putem să înțelegem faptul că Sonia s-a prostituat împotriva voinței sale și că sufletul său a rămas extrem de curat. Trupul i-a fost pângărit, dar răul nu i-a putut atinge sufletul ei minunat. Deși constrânsă să se prostitueze, existența Soniei se desfășoară sub semnul libertății. „Necesitatea” de a se prostitua este înțeleasă și asumată de această femeie prin înțelegerea profundă și autentică a învățăturii creștine. Sonia se sacrifică pentru cei trei frațiori mai mici, pentru mama sa vitregă și neputincioasă datorită tuberculozei și pentru tatăl său ratat din cauza alcoolismului.

Prima întâlnire între Raskolnikov și Sonia este cauzată de o nenorocire: accidentul fatal suferit de Marmeladov. Raskolnikov îl transportă la domiciliul său și cu această ocazie o întâlnește pe Sonia. Descrierea Soniei este extrem de sugestivă: „Prin mulțime își făcea loc, în tăcere și cu sfială, o fată. Apariția ei, așa deodată, părea stranie în această odaie unde sălășluia mizeria, moartea și deznădejdea. Deși sărăcăcios îmbrăcată, hainele ei ieftine erau bătătoare la ochi și împodobite după moda femeilor de stradă, care trebuie să-și ademenească clienții. Sonia se opri în prag, fără să intre în odaie, și se uita pierdută, părea că nu-și dă seama de nimic; uitase de rochia ei de mătase, viu colorată, cu trena lungă și crinolină enormă, care astupa ușa, rochie cumpărată din a patra mână, țipătoare și nepotrivită cu locul; uitase și de ghetele ei de culoare deschisă, și de umbreluța de soare, de prisos noaptea, pe care o luase cu dânsa, și de pălărioara de pai, caraghioasă și împodobită cu o pană roșie ca o limbă de foc. De

sub pălărioara aceasta pusă pe o parte, ștregărește, răsărea un obrăjior slăbuț, palid și speriat, cu gura întredeschisă și privirea încremenită de groază. Sonia era de vreo optsprezece ani, blondă, mică și slabă, dar destul de frumoasă, cu niște ochi albaștri minunați. Privea țintă patul și preotul și găfăia din pricina grabei cu care venise.” (Dostoievski, 1975, p. 215).

Descrierea Soniei Marmeladova sugerează cele amintite anterior. Puritatea sa sufletească contrastează cu trupul unei prostituate. Trebuie precizat, din capul locului că în acest roman, pentru sufletul lui Raskolnikov se va da o luptă crâncenă între Sonia pe de-o parte (ea fiind „îngerul cel bun”) și Svidrigailov pe cealaltă parte (acela fiind demonul). În romanul *Idiotul* vom regăsi aceeași luptă, pentru sufletul Nastasiei Filipovna de această dată; luptă fiind între Mășkin și Rogojin. Atunci când Sonia îl vizitează pe Raskolnikov prima dată, la domiciliul acestuia pentru ca să-i mulțumească pentru ajutorul financiar oferit la înmormântarea tatălui ei, este surprinsă bunătatea și puritatea sufletească a acestui personaj feminin. Ne-am aștepta să întâlnim o femeie dominată de o îndrăzneală obraznică, însă Raskolnikov este surprins într-un mod plăcut. „Acum se afla în fața lui o fată modest, ba chiar sărăcăcios îmbrăcată, foarte tânără, aproape o copilă, sfioasă și plină de cuviință, cu o față blândă și parcă puțin speriată. Purta o rochiță foarte simplă, lucrată în casă, iar în cap o pălărioară veche, demodată; numai că în mână ținea ca și ieri, umbreluța de soare.” (Dostoievski, 1975, p. 274). Apropierea dintre Sonia și Raskolnikov se produce firesc, având în vedere anxietatea de bine resimțită de ambele personaje. Raskolnikov după ce comite crima găsește în Sonia un confident de încredere și Sonia la rândul ei găsește în acest student rus inteligent și nefericit, un suflet de mântuit. Acest comportament creștinesc în cel mai autentic mod cu putință este înfățișat de Dostoievski într-o lumină simplă și clară. Hotărâtoare pentru evoluția celor două personaje este întâlnirea dintre ele la domiciliul Soniei. Acolo, Raskolnikov, descoperind o femeie cu un suflet bun, care nu-și urăște mama vitregă și tatăl din cauza cărora a fost constrânsă să se prostitueze, își va recunoaște crima comisă. Sonia îl va înțelege. O femeie deosebită sufletește, cum este Sonia, este o femeie cu un instinct matern dezvoltat. Numai că, de această dată, acest instinct matern are un obiect potrivit (Raskolnikov este un om ce "trebuie salvat"; nu este un incurabil, ci un fiu risipitor ce merită o a doua șansă). Prețuirea pe care i-o poartă Raskolnikov Soniei este concretizată într-un gest simplu dar sincer și cu o profundă încărcătură sufletească, îngenunchierea în fața ei. („Nu m-am plecat în fața ta, ci în fața întregii suferinți umane, spuse el straniu și se depărtă spre fereastră.”) Astfel, încet, încet, Raskolnikov descoperă că această tânără femeie ajunsă în brațele desfrâului crede cu toată ființa ei în Dumnezeu. Această credință este suportul ei puternic în fața vicisitudinilor vieții. Factorul hotărâtor în mărturisirea lui Raskolnikov este citirea capitolului unsprezece din Evanghelia după Ioan referitor la învierea lui Lazăr. Accentul, mimica Soniei, modulația vocii îl conving pe Raskolnikov că sunt și oameni care cred în Dumnezeu cu toată ființa. De aceea i se va confesa și va accepta să își recunoască crima și să-și asume responsabilitățile pentru ceea ce a înfăptuit. Acest moment este extrem de important, deoarece această ispășire va fi duală. Sonia hotărăște că vor ispăși împreună. Șansa de mântuire a sufletelor aparține ambelor personaje. Am ajuns în punctul culminant al întreprinderii noastre. Șansa fericirii Soniei este salvarea sufletului lui Raskolnikov, suflet stăpânit de diavol. Această salvare este încununarea idealului creștin în care Sonia credea. Mântuirea sa sufletească este ispășirea alături de Raskolnikov în Siberia. Este șansa unei noi vieți clădită pe sacrificiu și pe asumarea unui rău înfăptuit și înțeles. Înfăptuirea răului este

pierderea sufletului, iar pedeapsa înțeleasă, asumată și trăită înseamnă regăsirea sufletească. Sfatul Soniei este sugestiv: „Scoală-te! (Ea îl apucă de umăr; el se ridică, privind-o aproape înmărmurit). Du-te acum, chiar în clipa asta, la o răscruce de drumuri, închină-te adânc, sărută mai întâi pământul pe care l-ai pângărit, apoi închină-te în cele patru zări, în fața lumii întregi, și spune tare, să audă toți: «Eu am ucis! Atunci Dumnezeu are să-ți redea viața.»” (Dostoievski, 1975, vol.II, p. 169).

Așadar în fața binelui său, Sonia depășește orice urmă de anxietate și ajunge în final să-l salveze pe Raskolnikov. Acesta nu conștientizează de prima dată, faptul că șansa lui ce i s-a oferit este Sonia. Acolo, în Siberia, la ocnă, el se poartă în primă instanță distant și cu răceală față de salvatoarea sa sufletească. Numai că Sonia are răbdare și îl aduce cu bine pe calea cea bună și dreaptă. Demonicul existenței sale de prostituată este spălat și purificat prin salvarea sufletului lui Raskolnikov. Bunătatea și răbdarea sufletească a Soniei este în final răsplătită, deoarece Raskolnikov conștientizează această nouă șansă ce i se oferă. Este șansa unui Lazăr înviat din morți:

„Oare poate, acum, credința ei să nu fie și credința mea? Sentimentele, năzuințele ei, cel puțin...»

Sonia se simți și ea toată ziua agitată, iar noaptea se îmbolnăvi din nou. Dar era atât de fericită că aproape se temea de fericirea ei! Șapte ani, *numai* șapte ani! La începutul fericirii lor, erau gata să privească amândoi acești șapte ani ca șapte zile. Raskolnikov nu știa că viața nouă nu se capătă de pomană, că trebuie răscumpărată cu preț mare, plătită cu îndelung eroism...

Dar aici începe o altă poveste, povestea regenerării treptate a unui om, a renașterii lui progresive, a trecerii lui pe nesimțite dintr-o lume într-alta, necunoscută de el până atunci. Aceasta ar putea fi tema unei noi povestiri - cea scrisă aici s-a sfârșit.” (Dostoievski, 1975, vol.II, p. 318).

Acest final de roman fericit și încărcat de optimism rămâne un caz singular în opera dostoievskiană. Alt personaj comparabil cu Sonia Marmeladova din acest punct de vedere nu există în creația lui Dostoievski. Putem să concluzionăm în ceea ce privește „cazul Sonia Marmeladova” apreciindu-l drept unul fericit. Rămâne în continuare misterul legat de existența reală a acestui personaj. Putem să întâlnim o Sonie în carne și oase? Există o astfel de femeie? Dacă nu există, atunci un mare scriitor a inventat-o, dăruindu-ne-o. Aceasta este lumea mare a literaturii, o lume inepuizabilă de cazuri, fiecare caz fiind o experiență unică de viață.

După ce am înfățișat „cazul” Sonia Marmeladova, din perspectiva raportării acestui personaj feminin la ceea ce Kierkegaard, în *Conceptul de anxietate*, a numit anxietatea față de bine, vreau să urmăresc același fir călăuzitor în legătură cu un alt personaj dostoievskian la fel de faimos, Nastasia Filipovna din romanul *Idiotul*. „Cazul” Nastasia Filipovna cred că se potrivește cel mai bine în acest cadru general de articulare, pe care l-am descris anterior.

„Cazul” Nastasia Filipovna

Romanul *Idiotul* începe cu întâlnirea prevestitoare de nenorocire dintre Parfion Rogojin (adevăratul „idiot” al acestui roman) și prințul Lev Nikolaevici Mîșkin, într-un tren rusesc. Prințul află despre existența Nastasiei Filipovna, femeia care-i va marca existența definitiv. De observat este faptul că, în acest roman Dostoievski începe direct, „aruncând” pe

scena deschisă principalele personaje: Rogojin (personajul negativ masculin), Nastasia Filipovna (eroina tragică dar și condamabilă în același timp), prințul Mișkin (personajul pozitiv prin curățenie sufletească și inadaptare în mizeria umană) și familia generalului Epancin. Vizitând casa generalului Epancin, Mișkin, un bărbat de 26 de ani, care suferea de epilepsie (se poate specula în privința identificării autorului cu personajul, Dostoievski însuși suferind de epilepsie), descoperă tabloul Nastasiei Filipovna („- Deci asta-i Nastasia Filipovna? rosti el, după ce studie atent și curios portretul. E extraordinar de frumoasă! adăugă imediat, cu însuflețire. Portretul înfățișa într-adevăr o femeie de o frumusețe neobișnuită. Era fotografiată într-o rochie neagră de mătase, extrem de simplă și elegantă; părul, probabil castaniu, îi era pieptănat simplu, cum se poartă în casă; ochii îi erau negri și adânci, fruntea gânditoare; pe chip avea întipărită o expresie pasională și parcă trufașă. Era trasă la față și, poate, palidă..” (Dostoievski, 2000, p. 32).

Trebuie spus că în această descriere a Nastasiei Filipovna sunt strecurați germeii dragostei în sufletul lui Mișkin față de această femeie ispititoare. Descrierea pe care o trasează Dostoievski acestei tinere femei amintește de tablourile romantice ce înfățișează frumusețea demonică. Trufia și chipul palid sunt câteva elemente ce se îmbină într-un cod întâlnit și în descrierile eminesciene. Așadar, din capul locului, acest personaj feminin stă sub semnul demonicului. Dacă ne amintim „culorile” în care este înfățișată Sonia (sfiiciune, simplitate și inocență) diferența este evidentă. Avem de-a face, în acest caz, cu un personaj feminin extrem de interesant, dar și monstruos în același timp. Ceea ce o „salvează” într-un fel pe Nastasia Filipovna este faptul că suferise o traumă în copilărie. Tânără copilă fiind, inocentă și vulnerabilă sufletește, cade victima unui moșier în vârstă, bogat și versat în a suci mințile femeilor, mai ales a tinerelor fete ce abia cunosc dragostea, Dostoievski fiind extrem de priceput în a descrie asemenea scene. (Dostoievski, 2000, pp. 42-43).

Prima întâlnire dintre Mișkin și Nastasia Filipovna se produce relativ repede în evoluția romanului. Nastasia sosește în vizită la generalul Epancin, acolo unde era și Mișkin, confundându-l pe acesta cu un servitor. Descoperim, astfel, o femeie capricioasă și extrem de dificilă sentimental. Este o diferență extrem de tranșantă între acest personaj feminin și Sonia. Ambele femei suferă traume încă din fragedă vârstă. Numai că Sonia își găsește un sprijin autentic în credința creștinească în Dumnezeu, în timp ce Nastasia Filipovna, după cum vom vedea, eșuează lamentabil în încercarea de a-și mântui sufletul.

Această întâlnire amplă petrecută în casa generalului Epancin, cu care debutează romanul, devine și mai interesantă odată cu sosirea ultimilor „invitați”: Rogojin și ceata sa de bătăranii duhnind a alcool. Patima bolnavă care-l stăpânește pe Rogojin este proiectată asupra Nastasiei Filipovna în toată splendoarea grotescului conținut în ea. Rogojin, efectiv dorește s-o „cumpere” pe Nastasia Filipovna, crezând în imbecilitatea sa, că numai banii o pot face fericită pe această frumoasă femeie. Este descrisă incipienta luptă, care se va purta pe tot parcursul romanului între Mișkin și Rogojin pentru sufletul Nastasiei Filipovna. Acest leit-motiv, al luptei dintre Dumnezeu și diavol pentru sufletul omului, întruchipat în romanul *Crimă și pedeapsă* prin lupta dintre Svidrigailov și Sonia pentru sufletul lui Raskolnikov, este regăsit aici prin această dramatică confruntare între Mișkin și Rogojin.

Apogeul acestei confruntări se produce odată cu vizita lui Mișkin la domiciliul Nastasiei Filipovna. Prințul este cuprins de timiditate și o stângăcie în exprimare, atitudine specifică unui îndrăgostit, îl stăpânește. Nastasia Filipovna este surprinsă de vizita prințului

însă își revine destul de repede și „stăpână” pe situație îl provoacă pe Mîșkin să-și mărturisească sentimentele față de ea. Această femeie stăpînită de puterile demonicului este extrem de nehotărâtă în ceea ce privește rostul vieții sale. Ar dori să se căsătorească, dar nu știe cum și cu cine. Poate mai mult instinctual simte că salvarea sa poate fi prințul Mîșkin. Acest om, cu suflet curat este numit „idiot”, deoarece nu poate și nu știe și nu vrea să se adapteze mizeriei umane, fiind intransigent din acest punct de vedere. Mîșkin, îndrăgostit fiind de Nastasia Filipovna, acceptă să se căsătorească cu această femeie. Prințul simte că o poate salva, simte că această femeie, la fel ca Raskolnikov, merită o nouă șansă, este o fiică risipitoare și nu o irecuperabilă. Nastasia are nevoie de iubire, o iubire sinceră, curată și dezinteresată. Aceasta ar fi putut să însemne salvarea ei, mântuirea acestui suflet demonizat. Confruntarea dintre Mîșkin și Rogojin este confruntarea dintre îngerul cel bun și îngerul căzut. Revenind la cadrul general articulat de Kierkegaard privitor la anxietatea față de bine resimțită de demonic, ne putem explica de ce Nastasia Filipovna ezită în a accepta această șansă. Sub pretextul „nobil” de a nu-l nenoroci pe Mîșkin, Nastasia îl acceptă pe Rogojin. Sfârșitul părții a II- a din roman aduce cu sine această amară victorie a lui Rogojin. (Dostoievski, 2000, p. 172). Instinctul matern atât de dezvoltat al Nastasiei Filipovna are de această dată un „obiect” necorespunzător, acela fiind Rogojin. Dacă Sonia își asumă sarcina de a-l salva pe Raskolnikov și reușește, Nastasia Filipovna își ratează posibilitățile de a trăi autentic și de a-și mântui sufletul, la limită. Întâlnirea dintre Mîșkin și Rogojin de la începutul părții a III- a din roman este sugestivă. Cititorul descoperă că Nastasia Filipovna este o femeie cu o voință extrem de slabă și că este cotropită de nohătărâre. Mărturisirea lui Mîșkin către Rogojin este dovada afirmației anterioare: „Prima dată ea singură s-a repezit la mine, mai că nu din fața altarului, rugându-mă s-o «salvez» de tine. Îți repet propriile ei cuvinte. Apoi a fugit de la mine, iar tu ai găsit-o și ai vrut s-o duci la altar, iar acum se zice că a fugit din nou de tine, că a venit aici.” (Dostoievski, 2000, p. 207). Aflăm cu această ocazie că, Nastasia Filipovna a vrut să fie „salvată” și de Rogojin. Cuvintele celebre: „Parfion, scapă-mă!” reprezintă dovada eșecului Nastasiei Filipovna prin confruntare cu anxietatea față de bine. De ce s-o scape Rogojin, sau mai bine spus de cine s-o scape? Salvarea acestei femei nenorocite înseamnă căsătoria cu Mîșkin, înseamnă o nouă viață clădită pe sentimente autentice și sincere. În romanul *Crimă și pedeapsă* se întâmplă un astfel de miracol. Raskolnikov și Sonia își plătesc păcatele și renasc din propria lor cenușă. Cel puțin finalul deschis, ales de Dostoievski lasă să se înțeleagă acest aspect. Situația din *Idiotul* este antiteza scenariului descris anterior. Nastasia Filipovna va muri iar pentru această moarte este condamnată. Este condamnată pentru că l-a ales pe Rogojin și nu l-a ales pe Mîșkin. Putea să-l aleagă pe Mîșkin, dar demonicul existenței acestei femei a împiedicat-o să facă alegerea cea mai bună. Acesta este un caz de eșec existențial datorat anxietății față de bine. Rogojin conștientizează, totuși că nu a „cumpărat-o” definitiv și complet pe Nastasia. Undeva, în sufletul ei există niște protosentimente de iubire față de Mîșkin. Insuficient de puternice însă, sau suficient de slabe pentru a mai putea salva o situație ce putea fi salvată. (Rogojin îi mărturișeste prințului că a descoperit faptul că Nastasia îl iubește: „Te-a părăsit atunci pentru că și-a dat singură seama cât te iubește de tare. Îi era peste puterile ei cu tine.”). (Dostoievski, 2000, p. 215).

Tabloul înfățișat descrie această luptă lăuntrică din sufletul Nastasiei și eșecul lamentabil care urmează. Ceea ce întregeste această situație tragică este episodul descris genial de romancierul rus, în care Nastasia este copleșită și „răpită” de Rogojin. Era atât de

„aproape” de Mișkin! În acest sens, recomand cititorilor să descopere singuri savoarea scriiturii dostoievskiene (Dostoievski, 2000, p. 315). Finalul acestui roman este unul tragic. Nastasia este omorâtă de Rogojin. Prințul alături de „fratele său idiot de cruce” contemplă acest tablou în neputință, răul triumfând în lupta cu binele.

Aceste două personaje dostoievskiene: Sonia Marmeladova și Nastasia Filipovna reprezintă două lumi posibile, două lecții existențiale universal valabile. Dacă este să aleg între aceste două lumi posibile, la limită fiind, o aleg pe cea a Soniei. Lumea Nastasiei Filipovna este un tablou, doar de contemplat și o lecție negativă de viață. În literatură nu pot fi făcute astfel de judecăți de valoare, numai în plan existențial, cotidian aceste judecăți de valoare pot fi făcute.

Bibliografie

- Dostoievski, F.M. (1975). *Crimă și pedeapsă*, București: Minerva.
- Dostoievski, F.M. (2000). *Idiotul*, Iași: Polirom.
- Hegel, G.W.Fr. (1966). *Prelegeri de estetică*, București: Academiei.
- Kierkegaard, Sören (1998). *Conceptul de anxietate*, Timișoara: Amarcord.
- Ricœur, Paul (1999). *Conflictul interpretărilor - eseuri de hermeneutică*, Cluj-Napoca: Echinox.